

Føroyskt heimastýri - heimføðisligt stakkalastás

Vilja og tora vit at vera tað, vit eru spyr Hans Jacob Debes, professari í "Sjónarmið" í dag. Hann viðger úrslitið av fólkaatkvøðuni í 1946, sum hann kallar tjóðskaparligt svik. Hann umrøður eisini heimastýrslógina frá 1948, sum eina higgjuskotna lóg vit nú í 43 ár hava sjabbað undir, og sum ríkisrættarlaga og serliga fólkarættarlaga einki er, sum sømir seg fólkið, ið tjóð vil kallast.

sjónarmið

-Vit skriva og tosa um føroyskar ráðharrar. Hetta er ikki annað enn fjákkut, óveruligt og falskt stakkalastás. Móðir Føroyar eigur ongar ráðharrar. Teir sita við kanalirnar í Keypmannahavn skrivur Hans Jacob Debes professari m.a. í sjónarmiðnum í dag.

Stjórnarliga stóða Føroya, soleiðis sum hon er sett í teirri dilitantiskt gjørdi og illa skrivaðu heimastýrslóg frá 1948 hevur verið tann kleppur, sum Føroyar og føroyingar hava noyðst at knógva undir í nú 43 ár. »Folkesamfund« stendur ikki í teirri stóru donsku orðabókini: »Ordbog over det danske Sprog«. Har finnur tú »dyresamfund«, »fuglesamfund« og onnur undarlig »samfeloð«. »Folkesamfund« mátti uppfinnast sum nýrði, tá ið føroyingar máttu eita okkurt í donskum ríkisrættarlaga samanhangi. Fólkarættarlaga hevði eingin av heimsins lærdastu al-tjóðaløgfrøðingum vitað um ella góðtikið hetta danska neyðutkall og hetta eyðmýkiliga føroyska knæfall. Mekan til »lógverk« man heimurin neyvan hava sæð. Hugsu bara um, at »kanaler« og »jernbaner« kunnu yvirtakast sum sermál, væl at merkja, um føroyingar sjálvir gjalda — fyri hesi fyribrigdi sum ongan møguleika hava at verða gjørd í Føroyum (undirgjóðarvillskapur var ikki komin upp tá, og í tí sambandi hevði hann helst verið uppi í ómøgulig) uttan kanska um onkur »smartur« politikari fór at seta hesi undur

í primitiva skjöldur sín. Øll lógin kann ikki vera annað enn eitt ríkisrættarlígt og eitt fólkarættarlígt brotsverk, tí úrslitið av fólkaatkvøðuni søgdu bæði danski forsætisráðharrin og teir føroyingar, sum høvdu lagt seg á knæ fyrri honum í Føroyum, skuldi vera bindandi. Javnadarmenn og sambandsmenn vendu sær beinleiðis til donsku stjórnina um ikki at taka í álvara, ta fólkaavgerð, sum teir sjálfir høvdu skipað fyrri, og sum teir dagin fyrri ræddu fólki við, at hon var avgerandi. Politikkurin at seta føroyingum knívin á barkan tjóðskaparlaga og politiskt hevði givið øvugt úrslit.

Ein sovordin stóða hevði alla aðrastaðni verið roknað sum tjóðskaparligt svik — við tungum revsingum. Burtur úr øllum hesum kom ikki annað enn tann meira og meira miserabla »heimastýrslógin«, sum heldur skuldi itíð »hagastýrslógin« — meira er ikki í henni.

Allir føroyingar hava hoyrt um hesa lóg; men eg hugsu mær, at fáir hava lisið hana. Og tað er eingin saknur, hóast teir, ið tóku við hesum maktboðum fyrri at bjarga sambandinum á útsølu, hava sett hesa

»heimastýrslóg«, sum lítið heimastýrið gevur, til eitt politiskt/sambandsligt »Nýggja Testamenti«. Hann náði okkum!

Tær rættarlaga lærdu framløgurnar hjá Poul Petersen og Thorstein Petersen í samráðingunum í 1946 fingur ongan týðning; men tær kunnu lesast í dag í uppritinum frá samráðingunum. Hinir føroysku samráðingarmenninir tykjast at hava komið á fund hendur í lumma. Hetta man vera eindemi í søguni, tá ið tjóðarumboð fara til »móðurlond« at samráðast um tjóðarfrælsi. Politikarar kunnu keglast innanlands — úteftir standa teir altíð saman. Tað hugsu eg mær, føroyingar gera í dag; men tað gjørdi teir ikki tá.

Orsøkin til alt tað, sum klórað er upp í A-málini, kann bara vera at fáa føroyingar at halda, at alt millum himmal og jørð kundi »yvirtakast« uttan himpr. Eitt sindur truplari skuldi vera at yvirtaka gudilighetina og ta undirgrund, sum føroyingar dag og dagliga standa og liva á og ein dag verða grívnir niðuri. Dómsvald og kriggj mátti ikki latast teimum innføddu. Tey instrumentini hanga jú saman. Av øllum hesum er einki, sum kunnugt, ó-

ført í føroyskum politikki — og hann er vorðin hareftir.

Sjálvur var eg sum tingmaður formaður í eini nevnd at viðgera eitt uppskot frá Jógvani Sundstein um eina betta heimastýrslóg. Hetta var eitt andstöðuuppskot, sum summir søgdu ikki átti at takast sum annað enn tað og tí bara skuldi falla. Jógvani var tá í andstöðu, eg var í samgongu. Jógvani havi eg samstarvað við í politikki, bæði innan- og uttanlands, og honum havi eg av royndum altíð havt fult álit á. Eg hevði tí ta vón, at kanska kundi okkurt komið burturúr frægari enn hetta higgjuskotna »heimastýri«, vit nú í 43 ár hava sjabbað undir, og sum ríkisrættarlaga og serliga fólkarættarlaga einki er, sum sømir seg fólki, ið tjóð vil kallast. Tí rættarlaga eru føroyingar ikki tjóð: Ein danskur ríkisborgari, búsitandi í Føroyum, er føroyingur — úr hvørjum landi ella heimsparti hann enn er úr. Ein »føroyingur« (av føðing, máli og mentan), sum ikki býr í Føroyum, er rættarlaga ikki føroyingur, av tí at hann ikki býr í Føroyum. Nationalitetsprinsippið, sum vit kenna tað í Álandi, hava vit ikki. Tjóðskaparlaga/politiskt eru føroyingar einki utt-

an eitt fólkaslag, sum býr í tí partinum av Danmarkar ríki, sum eitur Føroyar. Sjálvsagt kann kjakast, um tað tjóðskaparpolitiskt er nakað vert at pjessa um eina postkolonala »heimastýrslóg« — »heimastýri« hevur ongantíð og or astaðni verið annað enn ein stutt tillaging til fult sjálvstýri. Bara í Føroyum gjørdist tað til varandi »stýrisskipan« við avsgn av alment víðurkendum tjóðskaparrættindum — evni, sum í dag er granskingarevni av søguligari fortíð. Eg fekk minar tjóðveldismenn at taka ta stóðu at viðgera málið í álvara — um ikki annað so fyrri at halda liv í hesum størsta spurningi í føroyskum politikki. (Hugsu bara um tað, sum eftir kom av sjálvstýrisskrøvum europeisku og miðasiatisku tjóðanna í hesum døgum!).

Hin politiska sjálvsyvirmetingin í Føroyum skriggjar dag um dag til himmals. Skrivaðir og luftbornir fjølmíðlar røða dag um dag um føroyskar »ráðharrar«: »fíggjarmálaráðharrar«, »fiskimálaráðharrar«, »samferðslumálaráðharrar«. Einki av hesum er annað enn fjákkut, óveruligt og falskt politiskt stakkalastás. Móðir Føroyar eigur ongar ráð-

harrar. Teir sita við kanalirnar í Keypmannahavn — og tað vóru ikki tær kanalirnar, sum føroyingar yvirtóku í 1948, og sum standa á A-listanum í heimastýrslógini. Eftir øllum at doma vórðu hesi málsøki ikki ætlað at gera annað enn at gera A-listan longri.

Hetta eru bara nokur fyrirreikandi dømi.

Út frá hesum hugleiðingum er ætlanin seinni í aðrari grein at koma inn á politiskum stóðu í víðurskiftum okkara við komandi politiska og búskaparlaga stórveldið EF.

Hans J. Debes